

VARHAISTA TUKEA NUORILLE
TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLIN AVULLA
Tutkimus toimintamalliin koulutettujen käyttäjäkokemuksista
Riihimäellä

Neea Salonen c33065
Opinnäytetyö, syksy 2017
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Salonen, Neea. Varhaista tukea nuorille Tajua Mut! -toimintamallin avulla - Tutkimus toimintamalliin koulutettujen käyttäjäkokemuksista Riihimäellä. Diak Helsinki, syksy 2017, 37 s., 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Riihimäen Tajua Mut! -hankkeen kanssa. Tajua Mut! -toimintamallissa eri aloilla toimivat, nuoria työssään kohtaavat ammattilaiset voivat nuoresta huolestuessaan ilmoittaa hänen tietonsa tietojärjestelmään. Etsivä nuorisotyö koordinoi ilmoituksia ja kokoaa tarvittaessa verkoston tukemaan nuorta. Tajua Mut! -toimintamalli helpottaa varhaisen vaiheen moniammatillista yhteistyötä ja tiedonvaihtoa lasten, nuorten ja perheiden tukemisessa. Toimintamalli on käytössä Espoossa, Keravalla, Tuusulassa, Mikkelissä ja Riihimäellä ja sen tavoitteena on levitä kansalliseen käyttöön.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Tajua Mut! -toimintamalliin koulutettujen ammattilaisten kokemuksia toimintamallin käytöstä ja hyödyllisyydestä Riihimäellä, kun selvitettiin jäisikö toimintamalli kaupungissa pysyvään käyttöön. Tutkimuskysymyksenä oli Miten Tajua Mut! -toimintamalliin koulutetut ammattilaiset kokevat toimintamallin tarpeellisuuden ja käytön?

Opinnäytetyö toteutettiin yhdistämällä määrällistä ja laadullista tutkimusta. Tutkimusaineisto kerättiin kyselynä, johon vastauksia tuli 61. Tutkimusaineisto analysoitiin määrällisesti kaavioina, sekä avoimet vastaukset jakamalla ne teemoihin. Tutkimustuloksista tehtiin diaesitys, joka esitettiin Riihimäen kaupungille.

Kyselystä saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että Tajua Mut! -toimintamalli koettiin hyödyllisenä nuoren varhaisen avunsaannin näkökulmasta Riihimäellä. Toimintamallin koettiin myös vähentävän nuoren pompottelua palvelusta toiseen. Tajua Mut! -toimintamalliin koettiin vähentävän päällekkäistä työtä ja parantavan moniammatillista yhteistyötä. Toisaalta toimintamallia ei juuri käytetty. Toimintamallin toivottiin jäävän kaupungissa pysyvään käyttöön. Tajua Mut! -toimintamalli otettiin pysyväksi toimintatavaksi Riihimäellä hankkeen päättyttyä keväällä 2017.

Asiasanat: nuorisotyö, moniammatillinen yhteistyö, varhainen puuttuminen, Tajua Mut! -toimintamalli

ABSTRACT

Salonen, Neea. Early support for young people by means of the Tajua Mut! (Get me!) operating model – A user experience study of professionals who meet young people in their work. 37 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2017. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis has been done in collaboration with the Tajua Mut! project in Riihimäki, Southern Finland. The Tajua Mut! operating model promotes early intervention in problems faced by young people. By using the online service, professionals enter the contact details of a young person in need of help so that outreach youth workers can build a network to support the youngsters. Thus the model improves interprofessional collaboration regarding early support for young people. The operating model is already in use in Espoo, Kerava, Tuusula, Mikkeli and Riihimäki. The goal is to gradually build a national and comprehensive service system around a young person.

The goal of the thesis was to evaluate the user experiences of the professionals who have been trained to use the Tajua Mut! operating model. It was also evaluated how workers experienced the utility of the operating model. The research question was: How do professionals who have been trained to use the Tajua Mut! operating model experience the utility and the usability of the model? The evaluation was conducted via inquiry in which 61 professionals took part. The data was analysed by using diagrams and by categorizing the answers of open-ended questions into themes. Therefore, both quantitative and qualitative research methods were used.

The study shows that Tajua Mut! operating model has been considered useful in Riihimäki. Young people have been seen to get help earlier and the operating model has been seen to improve interprofessional collaboration which finally helps to provide effective support for young people. On the other hand the operating model was not much used. Riihimäki decided to continue to use the operating model as part of the city's own services when the pilot project ended in spring 2017.

Keywords: youth work, early intervention, interprofessional collaboration, Tajua Mut! operating model

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	7
1 JOHDANTO	10
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Nuorisopolitiikka ohjaa kuntien nuorisotyön suuntaa	7
2.2 Nuorisotyö	9
2.3 Moniammatillinen yhteistyö lasten ja nuorten hyväksi	11
2.4 Varhainen puuttuminen	13
3 TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLI	15
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	18
4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja kohderyhmä.....	18
4.2 Opinnäytetyön prosessi	18
4.3 Tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmä	19
4.4 Kyselyn toteuttaminen	20
4.5 Aineiston analysointi.....	22
5 TUTKIMUSTULOKSET	24
5.1 Toimintamallin käyttö.....	24
5.3 Monialainen yhteistyö Riihimäellä	27
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	30
6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	31
6.2 Johtopäätökset	33
LÄHTEET	38
LIITE1: SAATEKIRJE	41
LIITE 2: KYSYMYSPATTERISTO.....	42
LIITE 3: LEHTIJUTTU.....	44

1 JOHDANTO

Elinympäristömme on jatkuvassa muutoksessa. Muutoksen keskellä syntyy uusia haasteita, joihin tarvitsemme uudenlaisia keinoja puuttua. Huoleen lapsista ja nuorista, heidän hyvinvoinnista, mielenterveydestä, nuorten työllistymisestä ja syrjäytymisvaarasta, on herätty ympäri maailmaa. Jotta nuorten ongelmiin voitaisiin puuttua yhä kokonaisvaltaisemmin ja varhaisemmassa vaiheessa, on toimintarakenteita pyritty uudistamaan.

Suomessa säädettiin uusi nuorisolaki (L 1285/2016). Kuntia on veloitettu perustamaan palvelu- ja ohjausjärjestelmät nuorten asioiden ajamiseksi. Nuorisotakuu tuli voimaan vuonna 2013 takaamaan nuorille työ- ja opiskelupaikan sekä tarkemmin suunnattuja palveluita (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012). Jokapäiväisessä työssä nuorten kanssa tarvitaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä, sillä monet nuoria koskettavat asiat ulottuvat eri hallinnonalojen rajojen yli. Eri aloilta löytyvä pitkälle kehittynyt asiantuntemus on hyvä saada yhteiseen käyttöön nuoren hyväksi, jotta nuori saa oikein ajoitettua ja tarpeeseen vastaavaa palvelua. (Kallionmaa 2015, 7.)

Sitrassa toteutettiin vuosina 2013–2015 Nuoren tilannekuva -kokonaisuus, jossa etsittiin ja kehitettiin uusia käytäntöjä syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten tukemiseksi. Tavoitteena oli, että nuorten huolenaiheet tunnistettaisiin ja he saisivat apua riittävän ajoissa. Hyväksi havaittuja käytäntöjä kartoitettiin Suomesta ja maailmalta ja lopulta esimerkkimalliksi valikoitui Hollannissa lakisääteisenä oleva malli Reference Index. Malli muotoiltiin suomalaiseen lainsäädäntöön ja kulttuuriin sopivaksi, ja näin syntyi Tajua Mut! -toimintamalli. (Hästbacka 2016, 2.)

Toimintamalli perustuu nuoren varhaiseen tukemiseen ammattilaisten välisen matalan kynnyksen yhteistyön avulla. Yhteistyön apuvälineenä toimii yksinkertainen tietojärjestelmä. Nuoren kanssa työskentelevä henkilö voi, huolestuessaan nuoresta, ilmoittaa nuoren yhteystiedot järjestelmään. Alaikäisen kohdalla kysytään ilmoittamiseen huoltajan lupa. Etsivä nuorisotyö koordinoi ilmoituksia ja on

yhteydessä nuoreen. Nuoren kanssa tavataan ja tarvittaessa kootaan yhteen myös muuta verkostoa. (Ervamaa ym. 2014, 12.) Tajua Mut! -toimintamalli on tällä hetkellä käytössä Mikkelissä, Espoossa, Keravalla, Riihimäellä ja Tuusulassa. Tavoitteena on luoda valtakunnallinen toimintamalli nuorten hyväksi. (Hästbacka 2016, 2.)

Vuonna 2016–2017 Tajua Mut! -toimintamalli oli kokeilussa hankkeena Riihimäen kaupungissa. Opinnäytetyökseni tein kyselyn 296:lle toimintamalliin koulutetulle nuorten kanssa työskentelevälle ammattilaiselle Riihimäellä. Selvitin toimintamallin käyttöä ja koettua hyödyllisyyttä. Tulokset esiteltiin diaesityksen muodossa Riihimäen kaupungille keväällä 2017. Lisäksi kirjoitin lyhyen lehtijutun tutkimuksen tuloksista Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty:n jäsenlehteen syksyllä 2017.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön keskeisiä teoreettisia lähtökohtia, joita ovat nuorisotyö, monialainen yhteistyö ja varhainen puuttuminen. Tajua Mut! -toimintamallia tarkastellaan seuraavassa luvussa.

2.1 Nuorisopolitiikka ohjaa kuntien nuorisotyön suuntaa

Nuorisolaki (L 1285/2016, 3§) käsittää nuorina alle 29-vuotiaat henkilöt. Nuorisotyöllä puolestaan tarkoitetaan laissa nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Nuorisopolitiikalla tarkoitetaan nuorten kasvu- ja elinolojen sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen parantamista. Uuden lain tarkoituksena on lisätä nuorten mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan ja vaikuttaa siinä. Esimerkiksi jatkossa nuoria on kuultava valtakunnallista nuorisotyötä koskevien asioiden käsittelyssä. Lain tavoitteena on myös lisätä nuorten yhdenvertaisuutta, tukea heidän kasvuaan ja itsenäisyyttään. (L1285/2016, 2§, 24§.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä on ohjata ja kehittää nuorisopolitiikkaa säätämällä lakeja, teettämällä tutkimuksia sekä tukemalla taloudellisesti budjetti- ja veikkausvoittovaroilla. Uuden nuorisolain (L 1285/2016, 5§) mukaisesti nuorten kasvu- ja elinolojen edistämiseksi luodaan neljän vuoden välein valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan poikkihallinnollinen ohjelma, jossa hallitus määrittelee nuorisopoliittiset tavoitteet hallituskauden ajaksi. Tällä hetkellä, lain tultua hiljattain vasta voimaan, ensimmäinen ohjelma tehdään ajalle 2017–2019. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Nuorisolain on tarkoitus selkeyttää vastuunjakoja valtion ja kunnan välillä. Opetus- ja kulttuuriministeriö jatkaa nuorisotyön ja -politiikan johtamista valtionhallinnossa ja sen asiantuntijaelimenä toimii valtion nuorisoneuvosto. Nuorisoneuvoston tehtävänä on perehtyä nuorten kasvu- ja elinoloista saatuun tietoon ja tuottaa

ajankohtaista tietoa nuorten tilanteesta. Kuntien tehtävänä on toteuttaa palveluita omilla alueillaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.)

Nuorisotyöttömyyden voimakkaan kasvun vuoksi Suomeen tuotiin Nuorisotakuu-ohjelma Euroopan sosiaalirahaston hankkeena vuonna 2011. Ohjelman otti vastattavakseen Työ- ja elinkeinoministeriö tavoitteenaan saada jokainen alle 30-vuotias vastavalmistunut ja jokainen alle 25-vuotias koulutusta vailla oleva nuori työhön tai koulutuksen pariin kolmen kuukauden sisällä. (Nuorisotakuu ry i.a.) Nuorisotakuu tuli täysimääräisesti voimaan kunnille vuoden 2013 alusta (Eduskunta 2014). Nuorisotakuu pitää sisällään erilaisia toimintatapoja ja projekteja. Tavoitteena on saada nuori kouluun tai työelämään ja siksi on tärkeää, kun nuoren asioita käsitellään, tai kun hän siirtyy palvelusta toiseen, että se sujuu hyvin ja ilman katkoksia. Nuorisotakuu on lisännyt kuntien huomiota nuorten asioihin ja palveluverkoston sujuvuuteen. (Kallionmaa 2015, 7.)

Nykyisen hallituksen yhtenä kärkihankkeena on nuorisotakuun kehittäminen yhteisötakuun suuntaan. Tämän kärkihankkeen tavoitteena on nuorisotakuun kehittäminen malliksi, jossa vastuu nuoresta on yhdellä taholla. Myös etsivän nuorisotyön asemaa pyritään vahvistamaan. Eri sektoreilla työskentelevien yhteistyötä nuorten tukemisessa syvennetään. Nuorisotakuun hyväksi havaitut käytännöt ja hankkeet pyritään laajentamaan valtakunnallisiksi. Jokaiselle peruskoulun päättävälle mahdollistetaan opiskelupaikka, nuorten sosiaali- ja terveystalvveluita vahvistetaan. Nuorten työllistymistä edistetään työnetsijätoiminnalla ja nuorten työllistymistä palkkatuella kehitetään entistä kannustavammaksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.)

Tajua Mut! -toimintamalli vastaa monelta osin hallituksen kärkihankkeen tavoitteisiin. Toimintamallin tavoitteena on, että tieto nuoren tilanteesta on yhdellä toimijalla, etsivällä nuorisotyöntekijällä, joka koordinoi kaikkia yhteydenottoja. Tämä sekä vahvistaa etsivän nuorisotyön asemaa että mahdollistaa nuorelle varhaisemman ja kokonaisvaltaisemman avun saamisen.

2.2 Nuorisotyö

Nuoruudella tarkoitetaan yleisesti lapsuuden ja aikuisuuden väliin jäävää ikävaihetta. Nuorisolain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat. Työttömyystilastoissa nuoriksi lasketaan alle 25-vuotiaat. Nuorisotyön tavoitteena on nuoren sosiaalinen vahvistaminen ja kannustaminen aktiiviseen kansalaisuuteen yhteiskunnan jäsenenä. Nuorisotyö on luonteeltaan syrjäytymistä ehkäisevää, vaikka myös korjaavaa sosiaalista nuorisotyötä tehdään. Nuorisotyöntekijä tapaa nuoria yleensä nuorten vapaa-ajalla, mutta yhä enemmän myös koulun yhteydessä. Toiminta on pääosin epämuodollista ja nuoren tarpeista lähtevää. (Koste 2016, 8, 78.)

Nuorisotyön toteuttamisesta ovat vastuussa valtio ja kunnat. Perusnuorisotyötä tekevät kunnalliset nuorisotyöntekijät ja heidän työtään täydentävät seurakunnan nuorisotyö ja erilaiset nuorten järjestöt ja ryhmät. Tuloksellista nuorisotyötä tehdään moniammatillisessa yhteistyössä toisten nuorten parissa toimivien kanssa. Vuodesta 2011 kuntien monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto on ollut lakisääteinen. (Koste 2016, 78–79.)

Kunnissa tehdään myös etsivää nuorisotyötä, jonka tavoitteena on auttaa alle 29-vuotiaita palveluiden ja tuen piiriin. Tavoitteena on edistää nuorten kasvua, itsetunnetta, elämäntaitoja, osallisuutta yhteiskuntaan sekä pääsyä kouluun ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö on nuorelle vapaaehtoista ja yhteistyö perustuu pääasiassa nuoren itsensä antamiin tietoihin ja arvioon tuen tarpeesta. Etsivällä nuorisotyöntekijällä on lain mukaan oltava riittävä koulutus ja kokemus nuorten kanssa työskentelystä. (L 1285/2016, 10§.)

Etsivä nuorisotyö voidaan aloittaa myös muiden viranomaisten luovuttamien tietojen perusteella, mikäli nuori ei ole sijoittunut perusopetuksen jälkeen opintoihin tai hän keskeyttää opinnot toisen asteen oppilaitoksessa. Samoin mikäli nuori jää pois varusmies- ja siviilipalveluksesta eri syistä. Myös muu viranomaisen tai Kansaneläkelaitos voivat ilmoittaa nuoren yhteystiedot etsivään nuorisotyöhön, mikäli arvioivat nuoren tarvitsevan viipymättä tukea palvelujen ja muun tuen piiriin päästämiseksi. Nuoren kanssa toimivat kolmannen sektorin toimijat voivat lain mukaan

tehdä ilmoituksen etsivään nuorisotyöhön nuoren ja alaikäisen huoltajan suostumuksella. Mikäli alaikäisestä on tehty lastensuojeluilmoitus tai ennakoiva lastensuojeluilmoitus, ei ilmoitusta etsivään nuorisotyöhön samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä. (L 1285/2016, 11§.)

Etsivälle nuorisotyölle luovutettavia tietoja ovat ainoastaan yksilöinti- ja yhteystiedot, jotka voidaan lain mukaan luovuttaa sähköisesti. Etsivän nuorisotyöntekijän työssään saamia tietoja voidaan luovuttaa edelleen toiselle viranomaiselle vain nuoren suostumuksella ja alaikäisen kohdalla kysytään myös huoltajien suostumus. Nuorta koskevat tiedot poistetaan heti, kun niiden säilyttäminen ei ole välttämätöntä tehtävän hoitamiseksi. Etsivä nuorisotyöntekijä on vaitiolovelvollinen nuoren ja perheen asioista, jotka hän työssään saa tietoonsa. (L 1285/2016, 12§.)

Vuonna 2016 säädetty uusi nuorisolaki (L 1285/2016) määrittelee hyvin etsivän nuorisotyön roolin ja nuorisotyön tavoitteita, mutta on myönnettävä, että nuorisotyön rooli kentällä on vielä epäselvä ja sen vaikuttavuudesta ei ainakaan Mundy-McPhersonin, Fouchén & Elliotin (2012) tekemän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen mukaan ole tehty riittävästi tutkimuksia. Heidän mukaansa tarkasti toteutetut nuorisotyön vaikutusta nuoriin arvioivat tutkimukset loistavat poissaolollaan. Tutkimuksen tekijöiden tarkoituksena oli tunnistaa ja analysoida tutkimustietoa siitä, kuinka nuorisotyö vaikuttaa nuoriin. Heille tuli kuitenkin yllätyksenä tutkimustiedon puute. Tutkijat olivat huolissaan siitä, sillä tutkimustietoon pohjautuva vaikuttavuus olisi hyvin tärkeää suunniteltaessa nuorisotyötä, jotta työ olisi tehokasta ja ei pahimmillaan aiheuttaisi jopa lisäharmia nuorille. (Mundy-McPherson ym. 2012, 213–214, 225.)

Kyseiseen huolestuttavaan tulokseen päätyminen saattoi kuitenkin johtua myös nuorisotyön huonosti määritellystä luonteesta. Tutkijoiden mukaan ala on hajaantunut ja käytössä on paljon erilaista terminologiaa. Tilannetta parantaisi se, että nuorisotyö saataisiin selkeiden termien alle, jotta tutkimustulokset olisivat helposti löydettävissä ja niitä voitaisiin käyttää ajamaan nuorten asiaa päätöksenteossa. (Mundy-McPherson ym. 2012, 225, 227.)

2.3 Moniammatillinen yhteistyö lasten ja nuorten hyväksi

Moniammatillinen yhteistyö lasten ja nuorten hyväksi on kunnissa lakisääteistä. Kunnan tehtäviin kuuluu nuorisotyö ja nuorisopolitiikka (L 1285/2016, 8§). Laki velvoittaa kuntia perustamaan monialaisen verkoston perehtymään nuorten asioihin. Näin nuorten hyvinvointia voidaan tarkastella kokonaisuutena ja voidaan turvata lapsille ja nuorille palvelut laadukkaasti, riittävästi, yhteensopivasti ja niin, että ne ovat kaikkien saatavilla. Säädöksen mukaan paikalliset toimijat ovat velvoitettuja toimimaan moniammatillisessa yhteistyössä asioiden valmistelussa, suunnittelussa, toiminnan ohjauksessa ja arvioinnissa. (L 1285/2016, 9§.)

Vuonna 2015 Opetus- ja kulttuuriministeriö yhdessä aluehallintovirastojen kanssa teetti kyselyn kuntien ohjaus- ja palveluverkostojen toimijoille kerätäkseen tietoa kuntien nuorten monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toiminnasta sekä nuorisotakuusta (Kallionmaa 2015,2). Kyselyn mukaan Etelä-Suomen kunnissa valtaosa vastaajista oli sitä mieltä, että nuorisolakiin vuonna 2011 tullut lisäys monialaisesta yhteistyöstä paransi paikallista yhteistyötä nuorten asioiden hoitamisessa. Toisaalta monet kokivat, että yhteistyö on ollut sujuvaa jo aiemminkin. Haasteena tutkimuksessa nousi esille tietojenvaihdon sujuvuus, joka kaipasi tehostamista. Erityisesti vaitiolovelvollisuuteen ja salassapitoon liittyviä haasteita nousi esiin, kun teemana oli yhteistyön sujuvuus (Kallionmaa 2015, 3).

Nykyisen hallituksen yhtenä kärkihankkeena on luoda kokonaisuus lapsille, nuorille ja perheille suunnatuista palveluista. Peruspalveluja vahvistetaan ja painopistettä muutetaan korjaavista entistä ennaltaehkäisevämmiksi ja varhaisen tuen palveluiksi. Kärkihankkeen päävastuu on sosiaali- ja kulttuuriministeriöllä, mutta se toteutetaan yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.)

Lasten, nuorten ja perheiden palvelurakenteita on pyritty uudistamaan niin, että yhteistyö eri ammattilaisten välillä korostuu entisestään. Enää yhteen osa-alueeseen keskittyvä osaaminen ja tieto eivät ole sitä mitä työntekijältä vaaditaan, vaan

keskiössä on asiakkaiden elämäntilanteet kokonaisuutena huomioiva palveluverkko. Voidaan sanoa, että moniammatillinen yhteistyö on tänä päivänä työn tekemisen perusedellytys. Silti moniammatillisen toiminnan prosesseista on yllättävän vähän tutkimustietoa saatavilla. (Pärnä 2012, 19-20, 27).

Moniammatillista yhteistyötä Lastensuojellisen varhaiskuntoutuksen kehittäminen ja toteuttaminen -kehittämishankkeessa tutkinut Pärnä (2012, 216) painottaa, että onnistuessaan moniammatillinen yhteistyö vaatii ensinnäkin sen tunnistamista, että tarve yhteistyölle on olemassa. Tämän lisäksi on löydettävä yhteistyötahtoa. Työntekijöiden tulee olla valmis ylittämään omia ammatillisia rajojaan ja suostua jaettuun asiantuntijuuteen. Jotta moniammatillisessa yhteistyössä saavutetaan hedelmällisiä tuloksia, on konkreettisten tavoitteiden asettaminen ja paikallisten työryhmien selkeä ohjaaminen tärkeää. Yhteinen tavoitteiden asettaminen ja arviointi ovat osa onnistunutta moniammatillista yhteistyöprosessia. (Pärnä 2012, 216.)

Dialogi suhteessa toisiin ammattilaisiin ja suhteessa asiakkaisiin ovat keskeinen osa tehokasta moniammatillista yhteistyötä. Työntekijöiden osaamiseen kuuluu tunnistaa minkälaiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön asiakkaat ovat valmiita ja samalla kyetä kyseenalaistamaan oma työnkuvansa ja altistaa se yhteiselle toiminnalle asiakkaan hyväksi. Hyvin toimivassa dialogissa kokonaisuus voi olla enemmän kuin osiensa summa ja saavutetaan tuloksia, joita kukaan ei yksin työskentelemällä voi saavuttaa. (Pärnä 2012, 218.)

Tarve monialaiselle yhteistyölle nuorten hyväksi on kiistatta olemassa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksessa (Harkko, Lehtikainen, Lehto & Ala-Kauhahuoma, 2016) tutkittiin väestötasolla nuorten siirtymävaihetta nuoruudesta aikuisuuteen, syrjäytymisriskejä ja palvelujärjestelmää. Tutkimuksessa nousi esille, että nuorille tulisi olla irrallisten palveluiden sijaan yksilön kokonaisvaltaisemmin huomioivia palveluita. Esimerkiksi nuoret, joilla on haasteita kiinnittyä ammatilliseen koulutukseen tai työelämään, kärsivät laaja-alaisista ongelmista, jotka olisi tarpeen huomioida kokonaisuutena. Erityisesti näiden nuorten kohdalla tarvitaan laajaa monialaista yhteistyötä perus- ja erityispalveluiden välillä. Haasteena tutkimuksen mukaan koettiin palvelun historiatietojen vaihtamisessa eri toimialojen välillä,

sekä eri palveluntarjoajien erilaisissa työn tavoitteissa. (Harkko ym. 2016, 129–131.)

2.4 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen on kiistatta tehokasta sekä kustannusten minimoimiseksi, että inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi. Suomessa on esimerkiksi tutkittu 18–34 -vuotiaita nuoria, jotka ovat joutuneet työkyvyttömyyseläkkeelle mielenterveysongelmien takia. Tutkimuksen mukaan sairastuneilla oli huonosti kosketusta opiskelu- tai työelämään ennen eläkkeelle siirtymistä. Tutkimuksen perusteella perheiden tukeminen ja varhainen puuttuminen ehkäisivät parhaiten myöhempää työkyvyttömyyttä. Erityisesti päihteiden väärinkäyttö johtaa hyvin usein siihen, että henkilö ei pääse kosketuksiin koulutuksen tai työelämän kanssa. Tutkimuksen mukaan oppilaanohjaus ja urasuunnittelu yhdistettynä psykiatriseen hoitoon voisivat parhaiten ehkäistä työelämästä syrjäytymistä. (Mattila-Holappa, Joensuu, Ahola, Vahtera & Virtanen 2016, 1, 10.)

Myös Englannissa tehdyn tutkimuksen mukaan, lasten mielenterveysongelmien varhainen diagnosointi ja hoito vähentävät lasten ja perheiden kärsimystä. Englannissa on painotettu koulun merkitystä ja tutkittu, että erityisesti pitkäaikaiset, koulun ohjelmaan sisäänrakennetut, keinot lisätä lasten positiivista mielenterveyttä ja resilienssiä ennaltaehkäisevät myöhempiä ongelmia mielenterveydessä. Tutkijat pitävät tärkeänä, että kaikki ammattilaiset, jotka työskentelevät lasten ja nuorten kanssa päivittäin, tunnistavat nuorten kohtaamat vaikeudet ja osaavat ohjata heidät oikean avun piiriin. Varhainen puuttuminen, paremmat positiivisen mielenterveyden lisäämisen keinot sekä vanhemmuuden tukeminen ovat tärkeitä lasten ja nuorten mielenterveysongelmien ehkäisyssä. (Membride 2016, 554–555.)

Suomessa tehtiin myös tutkimus (Ristikari ym. 2016), jossa seurattiin 25 vuoden ajan vuonna 1987 Suomessa syntyneitä, nyttemmin nuoria aikuisia. Kerätty aineisto osoittaa, että suuri osa ikäluokasta on korjaavien palvelujen piirissä ja toimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi on toteutettu liian myöhään. Ennaltaehkäisevä

työ ja hyvinvointia edistävät palvelut olisivat merkittävässä roolissa syrjäytymisen ehkäisyssä. Vaikuttavinta on, jos ongelmiin voidaan puuttua jo lapsuudessa. Tutkijat suosittavat, että ehkäiseviä palveluja tarjottaisiin asiakkaan elinympäristöstä käsin. Näin varmistettaisiin, että päivähoito, koulu sekä harrastukset toimisivat yhdessä lasten hyvinvoinnin eteen. Tutkimusaineisto osoittaa, että eri sektoreista käsin toimivat palvelut tulevat kalliiksi ja aiheuttavat ongelmien kasaantumista. Palvelut tulisi tuottaa moniammatillisemmin ja huomioiden asiakas kokonaisvaltaisesti. (Ristikari ym. 2016, 104.)

3 TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLI

Vuonna 2013 Sitra käynnisti Palvelujohtamisen mahdollistaminen -avainalueen luomaan menettelyjä, joiden avulla saataisiin kokonaiskuva eri kansalaisryhmien tilanteesta ja voitaisiin kehittää hyvinvointipalveluita. Nuoren tilannekuva -kokonaisuus syntyi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tunnistamisen helpottamiseksi ja etsimään uudenlaisia toimivia toimintamalleja Suomesta ja maailmalta. Hollannissa tuli vuonna 2010 pakolliseksi kunnille malli nuorten ”liputtamisesta”, jota oli kokeiltu siellä eri kunnissa jo yli kymmenen vuotta. Sitra kehitti mallia soveltumaan Suomen lainsäädännölliseen ja kulttuuriseen viitekehykseen. Sen pohjalta luotiin Tajua Mut! -toimintamalli lasten ja nuorten auttamiseksi. (Hästbacka 2016, 5.)

Toimintamallin tavoitteena on puuttua jo pieniin huoliin nuoresta. Näin apua ja tukea voidaan antaa moniammatillisessa yhteistyössä varhaisessa vaiheessa. Tajua Mut! -toimintamallin käyttöön osallistuvat ammattilaiset koulutetaan käyttämään yksinkertaista tietojärjestelmää, jonka kautta he voivat nuoresta huolestuessaan ilmoittaa nuoren yhteystiedot järjestelmään. Huoli otetaan ensiksi puheeksi nuoren kanssa ja hänelle kerrotaan toimintamallista ja kysytään yhteistietojen ilmoittamiseen lupa. Yhteydenottoja koordinoi etsivä nuorisotyö, joka ottaa nuoreen yhteyttä viikon sisällä ja selvittää minkälaista apua ja tukea nuori tarvitsee. Tapaamiset nuoren kanssa jatkuvat niin kauan kuin niille on tarvetta ja tarvittaessa kootaan myös verkosto nuoren tueksi. (Ervamaa ym. 2014, 12.)

Toimintamalli perustuu avoimuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Nuorelta, ja alaikäisen vanhemmalta, kysytään toimintamalliin ilmoittamiseen lupa. Tietojärjestelmään ei kirjata muita tietoja, kuin nuoren yhteystiedot. Lisäksi nuorella on oikeus nähdä halutessaan omat tietonsa ja ne myös poistetaan tietojärjestelmästä pyydettyäessä. Tiedot poistuvat myös itsestään viimeistään kahden vuoden kuluessa. Henkilö, joka ilmoittaa nuoren, ei näe tietojärjestelmästä muuta kuin itse ilmoittamansa tiedot. (Ervamaa ym. 2014, 12, 19.)

Ilmoituksia koordinoi etsivä nuorisotyö, jolla on lakiin perustuva oikeus vastaanottaa tietoja nuoresta eri viranomaisilta (Nuorisolaki 2016, 11–12§). Etsivän nuorisotyöntekijän roolina on ottaa nuoreen yhteyttä, ylläpitää rekisteriä, arvioida nuoren avuntarve ja koota tarvittaessa kokoon verkostopalaveri ja hoitaa muu yhteydenpito nuoren, vanhempien ja muiden ammattilaisten kanssa. (Hästbacka 2016, 8.)

Tajua Mut! -toimintamallin käyttöön koulutetaan laajasti eri aloilla työskenteleviä henkilöitä, jotka kohtaavat työssään nuoria. Käyttäjää on sekä julkiselta, yksityiseltä että kolmannelta sektorilta. Toimintamallin tavoitteena on saada mukaan myös nuoret ja heidän lähipiirinsä. Esimerkiksi Espoossa pilotoidaan vuonna 2017 nuoren mahdollisuutta ilmoittautua itse yhteistyöhön verkon kautta. Nuoren yhteydenottopyyntö välittyy etsivälle nuorisotyöntekijälle, joka ottaa nuoreen yhteyttä. (Tajua Mut! 2017.)

Tajua Mut! -toimintamalli on tällä hetkellä käytössä Mikkelissä, Espoossa, Keravalla, Tuusulassa ja Riihimäellä. Sen tavoitteena on levitä kansalliseen käyttöön. Toimintamalli on räätälöity kuhunkin kuntaan sopivaksi ja myös sen ikähaarukka vaihtelee. Riihimäellä Tajua Mut! -toimintamalli on suunnattu 12–28-vuotiaille, Keravalla ja Mikkelissä 13–29-vuotiaille ja Espoossa 13–28-vuotiaille. (Riihimäen kaupunki i.a.; Keravan kaupunki 2017; Espoon kaupunki i.a.)

Tajua Mut! -toimintamallin keskiössä on huolen puheeksi ottaminen nuoren ja vanhempien kanssa. Suomessa on kehitetty erilaisia huolen puheeksi ottamisen malleja, kuten Huoli puheeksi ja Lapset puheeksi. Jo pelkästään huolen esille ottaminen voi ratkaista huolenaiheen tai osoittaa sen tarpeettomaksi. Huoli on parasta ottaa puheeksi kasvotusten, joskin huoltajiin joudutaan olemaan yhteydessä usein myös puhelimitse. Varhaiseen huoleen puuttuminen vaatii nuoren kanssa toimivilta uudenlaista tapaa toimia ja rohkeutta ulottaa toimintaverkosto entistä laajemmalle. On selvää, että varhaisen vaiheen puuttuminen on tuloksetlinen tapa ehkäistä nuorten syrjäytymistä. (Ervamaa ym. 2014, 4, 10, 24.)

Tajua Mut! -toimintamalli pyrkii tukemaan nuoren aktiivista toimijuutta sillä, että nuori itse voi vaikuttaa siihen keitä itselleen merkityksellisiä ihmisiä etsivä nuorisotyöntekijä kutsuu mahdollisiin verkostotapaamisiin (Uusoksa 2014, 28). Sitran selvitysten mukaan kokemukset Tajua Mut! -toimintamallista ovat olleet osin risiiritaisia ja toimintamallia myös jatkuvasti kehitetään. Sitra on teettänyt tutkimukset toimintamallin käytöstä Mikkelissä, Espoossa ja Keravalla. (Hästbacka 2016, 7.)

Tajua Mut! -toimintamallin tarkoituksena ei ole korvata käytössä olevia toimintakeinoja, vaan tulla niiden rinnalle tukemaan monialaista yhteistyötä. Toimintamalli palvelee nuorta ja perheitä erityisesti tilanteissa, jossa nuoren kanssa työskentelee useampia tahoja, jopa toisistaan tietämättä. Tavoitteena on, että nuoren pommottelu palvelusta toiseen vähenee ja nuoren asioita hoidetaan yhdessä moniammatillisesti. (Ervamaa ym. 2014, 12.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja kohderyhmä

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Tajua Mut! -toimintamalliin koulutettujen ammattilaisten kokemuksia toimintamallin käytöstä ja hyödyllisyydestä Riihimäellä. Pohdin opinnäytetyöprosessin aikana ja kyselyn tulosten perusteella, onko Tajua Mut! -toimintamalli hyödyllinen työväline lasten ja nuorten varhaisen avunsaannin kannalta ja kuinka sen käyttö vaikuttaa nuorten kanssa työskentelevien moniammatilliseen yhteistyöhön.

Tutkimuskysymyksenä on:

- Miten Tajua Mut! -toimintamalliin koulutetut ammattilaiset kokevat toimintamallin tarpeellisuuden ja käytön?

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kaikki Riihimäellä Tajua Mut! -toimintamallin käyttöön koulutetut. Tutkimuksen toteuttamisen ajankohtana, keväällä 2017, heitä oli yhteensä 296 eri alalla työskentelevää, nuoria työssään kohtaavaa ammattilaista. Tutkimuksen kohderyhmänä olevat työskentelivät nuorisotyössä, perhepalveluissa, lastensuojelussa, opettajana toisella tai perusasteella, oppilas-huollossa, perus- tai toisen asteen oppilaitoksessa, TE-toimistossa, Kelassa, aikuissosiaalityössä, aikuispsykiatriassa, seurakunnassa sekä erilaisissa yhdistyksissä, seuroissa ja järjestöissä. Tutkimus oli kokonaistutkimus, jossa kysely lähetettiin koko perusjoukolle, eli kaikille kaupungissa työskenteleville toimintamallin käyttöön koulutetuille.

4.2 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2016, kun Riihimäen Tajua Mut! -hankkeesta pyydettiin vaikuttavuustutkimusta. Syksyllä 2016 esittelin idean ja opinnäytetyön suunnitelman Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja sain tutkimusluvan Riihimäen

kaupungilta. Kyselyn suunnittelin loppuvuodesta 2016 yhdessä Tajua Mut! -hankkeen työryhmän kanssa ja kysymyspatteristoon pyydettiin kehitysideoita myös hankkeen yhteistyöverkostolta kaupungissa. Sain tutkimukseen kehittämisideoita myös ohjaavalta opettajalta sekä opponenteilta opinnäytetyöseminaarissa. Muokkasin kyselyä palautteen pohjalta.

Testikyselyn lähetin kolmelle eri alalla työskentelevälle henkilölle, jotka olivat saaneet Tajua Mut! -toimintamallin koulutuksen ja olivat halukkaita esittämään kehitysideoita kyselystä. Muokkasin kyselyä vastaajien haastattelun pohjalta ja lopullinen kysely lähetettiin 24.1.2017. Kysely oli avoinna 10.2.2017 asti. Vastaajille lähetettiin kyselystä myös muistutusviesti viikkoa ennen kyselyn sulkeutumista. Tajua Mut! -hanke lahjoitti arvottavaksi vastaajien kesken 75 euron arvoisen lahjakortin Tiketti-palveluun.

Analysoin tulokset helmikuussa 2017 ja koostin niistä diaesityksen. Esitys esiteltiin Riihimäen kaupungille maaliskuussa 2017. Kaupungissa pohdittiin tuolloin Tajua Mut! -toimintamallin jatkoa, kun hanke tulisi päättymään kesäkuussa 2017. Riihimäen kaupunki päätti ottaa toimintamallin kaupunkiin pysyvään käyttöön. Kirjoitin tutkimustuloksista lyhyen lehtijutun (liite 3), joka julkaistiin Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty:n jäsenlehdessä 16.11.2017. Lisäksi työstin opinnäytetyöprosessista tämän raportin.

4.3 Tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmä

Tutkimukset voidaan jakaa kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin, eli määrällisiin ja laadullisiin, tutkimuksiin. Määrällisessä tutkimuksessa tieto kerätään numeroiden muodossa ja tuloksia voidaan käsitellä matemaattisin menetelmin, esimerkiksi laskea keskiarvoja ja prosenttiosuuksia. Tällöin myös tulosten raportointi tapahtuu yleensä esimerkiksi taulukoina tai muina graafisina esityksinä. Määrällisessä tutkimuksessa tietoa voidaan kerätä suureltakin määrältä ihmisiä. (Paavilainen 2014, 16.)

Laadullista tutkimusta tehdään, kun tietoa kerätään sanallisessa muodossa, esimerkiksi halutaan kuvata subjektiivisia kokemuksia. Laadullista tutkimusta tehdään, kun pelkkiä numeroita mittaamalla ei saada riittävän syväluotaavia vastauksia. Laadullinen tutkimus tehdään yleensä pienelle ihmismäärälle, sillä tiedon kerääminen ja analysointi on hidasta. (Paavilainen 2014, 17.) Opinnäytetyössä käytin sekä määrällistä että laadullista tutkimusmenetelmää. Näin oli mahdollista saada syvempää tietoa määrällisiin vastauksiin ja esille nousi asioita, joita en olisi osannut tutkijana muuten edes kysyä tai asettaa vastausvaihtoehdoiksi väittämiin.

Aineistonkeruumenetelmänä käytin kyselyä. Kysely sopii hyvin ihmisten mielipiteiden, asenteiden ja tottumusten mittaamiseen (Karjalainen 2010, 11). Kyselyillä voidaan tutkia suurempiakin ihmisryhmiä kerralla. Kyselyissä voidaan käyttää avoimia kysymyksiä, suljettuja monivalintakysymyksiä tai erilaisia asteikkoja. (Paavilainen 2014, 38.)

Kyselyn toteutin verkossa käytössä olevalla Webropol-ohjelmalla, koska sen käyttö on maksutonta, toimivaa ja Diakonia-ammattikorkeakoulu suosittelee sen käyttämistä opinnäytetöissä. Kyselylomakkeen pystyy laatimaan ohjelmassa kokonaan, lähettämään vastaajille ja ohjelma luo tuloksista automaattisesti raportin ja erilaisia kaavioita. Lisäksi ohjelma laskee esimerkiksi prosenttiosuuksia ja antaa mahdollisuuden vertailla haluttuja kysymyksiä keskenään. Ohjelmaan kirjaututaan koulun tunnuksilla ja kyselyn pystyy poistamaan heti halutessaan. Näin kyetään varmistamaan tietoturvallisuus ja tulosten hävittäminen.

4.4 Kyselyn toteuttaminen

Kysely koostui pääosin väittämistä, joihin oli mahdollisuus vastata neliportaisella asteikolla. Vastausvaihtoehdot olivat täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä, täysin samaa mieltä ja en osaa sanoa/ en halua vastata. Viimeinen vaihtoehto, jolla kysymykseen voi jättää vastaamatta, lisättiin testikyselyn jälkeen, vastaajien toiveesta. Kyselyissä yleisimmin käytetty asteikko on

viisiportainen Likert-asteikko (Paavilainen 2014, 40–41). Päädyimme hanketyöryhmän kanssa neliportaiseen asteikkoon, jotta saisimme mahdollisimman vähän neutraaleja vastauksia ja vastaajan vastaus olisi tulkittavissa joko positiivisesti tai negatiivisesti. Ylimääräinen vastausvaihtoehto en osaa sanoa/ en halua vastata antoi mahdollisuuden jättää kysymykseen vastaamisen kokonaan. Paavilaisen mukaan (2014, 40–41) asteikkojen käyttö kyselytutkimuksissa helpottaa niiden analysointia, sillä vaihtoehdot on numeroitu ja näin tutkija pystyy käsittelemään niitä matemaattisesti ja löytämään esimerkiksi keskimääräiset vastaukset kysymyksiin.

Väittämien kautta kartoitettavia asioita olivat vastaajan työssään kokema huoli nuorista, Tajua Mut! -toimintamallin tuntemus sekä arvio toimintamallista oman työn, palveluiden ja nuoren näkökulmasta. Kyselyllä selvitettiin kuinka moni oli käyttänyt toimintamallia sekä heidän käyttökokemuksiaan Tajua Mut! -toimintamallista. Tutkimuksella pyrittiin myös etsimään vastausta siihen, miksi toimintamalli oli jäänyt käyttämättä, jos sitä ei ollut käytetty. Lisäksi kartoitettiin vastaajien mielipidettä nuorten parissa tehtävän monialaisen yhteistyön nykytilanteesta Riihimäellä ja mielipiteitä siitä, tulisiko toimintamalli olla kaupungissa pysyvässä käytössä.

Väittämien lisäksi kyselyssä oli avoimia vastauskenttiä antamassa mahdollisuuden vastata kysymykseen laajemmin tai selittää väittämiin annettua vastausta. Avoimissa kysymyksissä vastaaja saa vastata vapaamuotoisesti haluamallaan tavalla, mutta aineiston luokittelu ja käsittely voi olla hankalaa (Paavilainen 2014, 40). Myös Paavilaisen (2014, 42) mukaan kyselyssä on hyödyllistä käyttää sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä sekaisin. Suljetuilla kysymyksillä saadaan selkeää matemaattista aineistoa ja avoimilla kysymyksillä puolestaan nousee esille asioita, joita tutkija ei ehkä ole edes osannut kysyä. Näin tutkimukseen tulee laajempi näkökulma.

Lisäksi kyselyssä oli monivalintakysymyksiä. Kun kysyttiin esimerkiksi kuinka usein vastaaja on ollut nuoresta huolissaan, oli monivalintakysymys vastaajan ja tulosten tulkinnan kannalta yksiselitteisempi kuin asteikko. Samoin selvitetessä miksi toimintamallia ei ole käytetty, oli testikyselyn perusteella helpompi valita

vaihtoehtoista ne, jotka olivat lähimpänä omaa perustelua. Lisäsin myös vastausvaihtoehdon muu/mikä, joka antoi mahdollisuuden sille, että löytyy syitä, joita en ole osannut asettaa vaihtoehdoksi.

Varsinaisen kysymyspatteriston (Liite 2) suunnittelin yhdessä Riihimäen Tajua Mut! -hankkeen työryhmän kanssa. Pohdimme paljon väittämien sanamuotoa ja järjestystä. Sain myös ohjaavalta opettajalta ja opiskelijoiden vertaisarvioinnissa palautetta kysymyspatteristoon ja muokkasin sitä sen mukaisesti. Kyselyn alkuun tein lyhyen johdannon, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja sen tekijät. Lisäksi johdannossa oli käytännön ohjeita kyselyyn vastaamiseen. Johdannon lisäksi kirjoitimme hanketyöryhmän kanssa kyselyyn saateen (Liite 1), jonka lähetimme sähköpostilla kohderyhmälle yhdessä kyselyn verkkolinkin kanssa.

Ennen varsinaisen kyselyn lähettämistä tein testikyselyn pienemmälle vastaajajoukolla. Testikyselyllä voidaan tarkastella kyselyn mahdollisia puutteita tai moniselitteisyyksiä (Karjalainen 2010, 35). Lähetin testikyselyn kolmelle eri alalla työskentelevälle Tajua Mut! -toimintamalliin koulutetulle vastattavaksi. Tämän jälkeen haastattelin vastaajat kyselyn toimivuudesta ja sisällöstä. Testikyselyn kautta sain palautetta esimerkiksi siitä, että vastaajat kokivat yksilöintitietojen olevan liian yksityiskohtaisia, joten pidimme lopulta kyselyssä vain välttämättömmän, ei millä alalla vastaaja työskentelee. Tämän tiedon tarvitsimme arvioidaksemme painottuuko toimintamallin käyttö johonkin ammattiryhmään. Lisäksi sain testikyselystä palautetta esimerkiksi väitteiden järjestyksestä, sanamuodoista ja avoimen vastauskentän koosta. Testikyselyyn vastaajien toiveesta päädyin lisäämään väittämiin vastausvaihtoehdon en osaa sanoa/ en halua vastata.

4.5 Aineiston analysointi

Aineistoin analysoin hankkeelle numeromuodossa, prosenttiosuuksina. Lisäksi perustelin vastauksia avoimista kysymyksistä saadun laadullisen aineiston mukaan. Tein Riihimäen Tajua Mut! -hankkeelle esityksen, jossa käytin Webropolin luomia kaavioita. Yhdistelin osin eri kysymysten diagrammeja samaan taulukkoon, jotta sain tehtyä tiiviimmän esityksen.

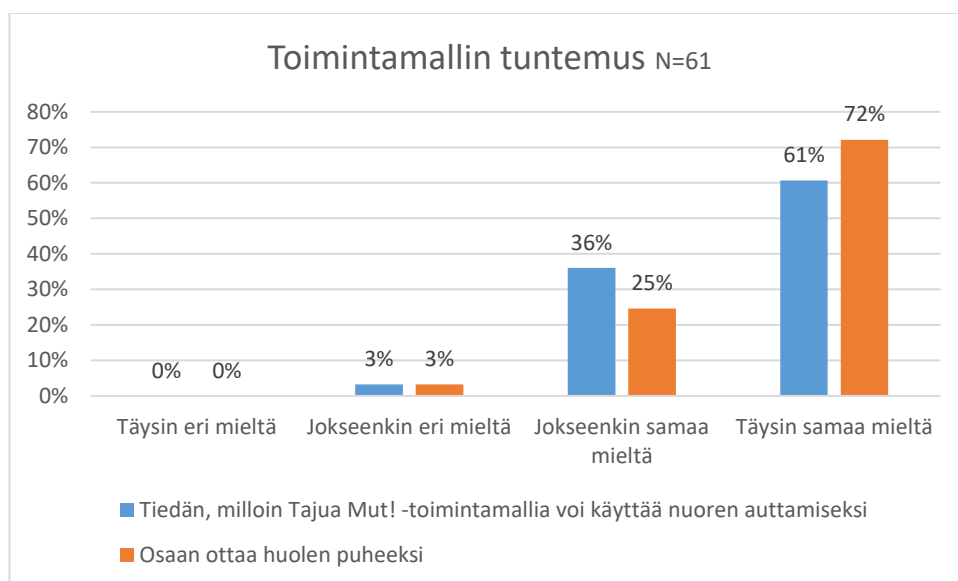
Avoimet kysymykset käsittelin laadullisesti. Luin ne, poistin tyhjät vastaukset ja järjestelin vastaukset yksittäin eri teemojen alle. Koodasin vastaukset numeroilla ja kirjaimilla, jotta tiesin mihin kysymykseen ne kuuluivat. Teemat olivat monialainen yhteistyö Riihimäellä, toimintamallin hyödyllisyys, toimintamallin käyttö, tietojärjestelmän käyttö, tilanne/huolenaihe jossa toimintamallia käytetty, syyt toimintamallin käyttämättä jättämiselle ja kehitysideat. Tutkin vastausten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Nostin avoimia vastauksia sitaatteina hankkeelle tehtyyn esitykseen, sekä toin siinä esille vastauksissa toistuvia asioita. Tein myös esityksen loppuun yhteenvedon tutkimuksen keskeisistä tuloksista, jossa oli huomioitu sekä määrällinen että laadullinen aineisto.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Toimintamallin käyttö

Kysely lähetettiin 296 henkilölle ja vastauksia sain määräajassa 61, vastausprosentin ollessa 20,6 %. Kyselyyn vastanneista 15 oli käyttänyt toimintamallia ja 46 ei. Kaikki vastanneet olivat saaneet toimintamallin käyttöön koulutuksen. Avoin kysymykseen tuli hyvin vastauksia ja ne olivat lopulta arvokas määrällistä aineistoa selittävä tekijä.

Lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että tietävät milloin Tajua Mut! -toimintamallia tulee käyttää nuoren hyväksi ja kuinka huolen voi ottaa puheeksi nuoren kanssa. Vastaajista valtaosa koki sekä helpoksi kysyä nuorelta lupa toimintamallin käyttöön että kertoa heille toimintamallista. Eräs vastaaja koki, että mitä nuoremasta nuoresta on kysymys, sitä hankalampaa on selittää, miksi tarvitaan useampi aikuinen tilannetta kartoittamaan ja selventämään. Haasteelliseksi koettiin myös se, että nuoreen ei aina saa yhteyttä ja tällöin ei tule mahdollisuutta kysyä lupaa tai kertoa toimintamallista. Vanhempiin yhteydenottamisen koki suurin osa helpoksi, mutta viidesosa oli myös jokseenkin eri mieltä siitä, että vanhempiin yhteydenotto olisi helppoa.

KUVIO 1. Tajua Mut! -toimintamallin käyttäminen

Vastaajista vain neljäsosa oli käyttänyt toimintamallia. Vastausten perusteella toimintamallia käytettiin kun huoli nuoresta oli jo kasvava tai suuri. Vastaajista suurin osa ilmoitti, että käyttivät toimintamallia koska halusivat jakaa huolen heti ja halusivat nuorelle apua. Väittämä ”Käytin Tajua Mut! -toimintamallia, koska halusin ilmoittautua mukaan yhteistyöhön” sai osakseen enemmän hajontaa. Viidenes vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä.

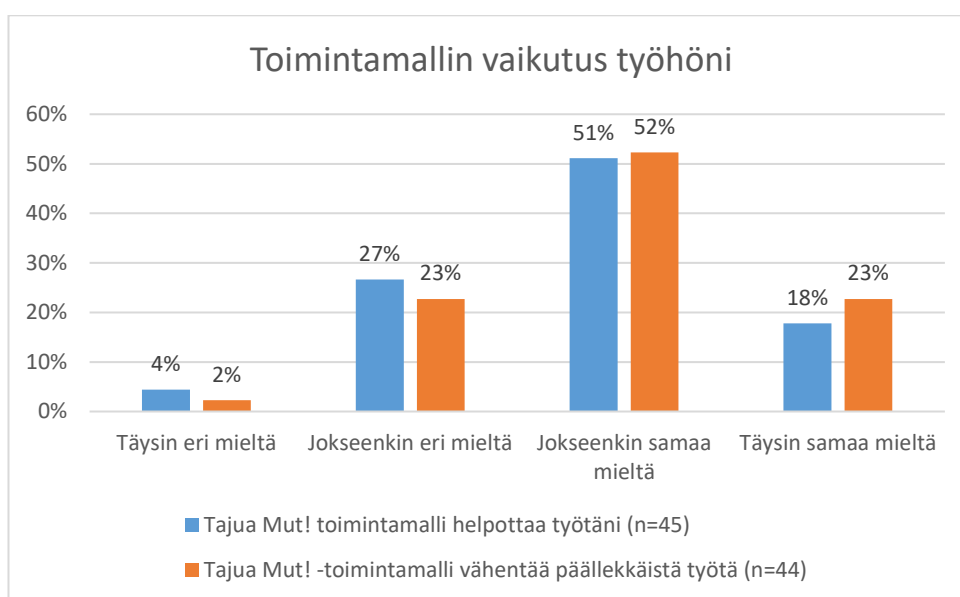
Yli puolet toimintamallia käyttäneistä eivät tiedäneet saiko nuori tarvitsemansa avun Tajua Mut! -toimintamallin kautta. Avoimista vastauksista selvisi, että työn luonteen vuoksi ammattilaiset eivät usein tiedäneet mihin nuoren toimintamalliin ilmoittaminen oli johtanut ja saiko nuori lopulta apua. Toisaalta myös pohdittiin olisiko tämä tieto edes tarpeellista, kun nuoren on jo ilmoittanut toimintamallin kautta avun piiriin.

Työni luonteen vuoksi en aina välttämättä tiedä mihin Tajua Mut! -liputus on johtanut. Eli voi olla, että se on ollut tosi hyödyllinen asiakkaiden kohdalla, mutta tieto ei ehkä ole tullut minulle asti (eikä välttämättä ole ollut tarpeenkaan).

Vastaajista he, jotka eivät olleet käyttäneet toimintamallia, ilmoittivat yleisenä syynä sen, että auttavat nuorta mieluummin muilla keinoilla. Yleinen syy toimintamallin käyttämättömyydelle oli myös se, että ei ollut koettu huolta nuoresta ja siksi toimintamallin käytölle ei ollut tarvetta. Avoimista vastausvaihtoehdoista nousi esille, että erityisesti koulun kautta koettiin löytyvän muitakin keinoja ohjata apua tarvitseva nuori eteenpäin. Lisäksi joku vastaajista koki, että hänen kohtamansa nuoret ovat jo palvelujen piirissä, tai hän itse kykenee antamaan tarvitsevan tuen, ja siksi toimintamallia ei tule käytettyä. Eräs vastaaja koki haastavaksi työnkuvassaan saada selville oireilevien nuorten henkilöllisyyttä. Joku taas koki haluavansa ensin enemmän näyttöä toimintamallin toimivuudesta, ja varmuutta sen jatkuvuudesta, ennen kuin alkaa toimintamallia käyttämään. Tietojärjestelmän käyttö koettiin riittävän helppona ja tietoturvallisena. Silti neljännes vastaajista kaipasi vielä lisäkoulutusta järjestelmän käyttöön.

5.2 Toimintamallin koettu hyödyllisyys

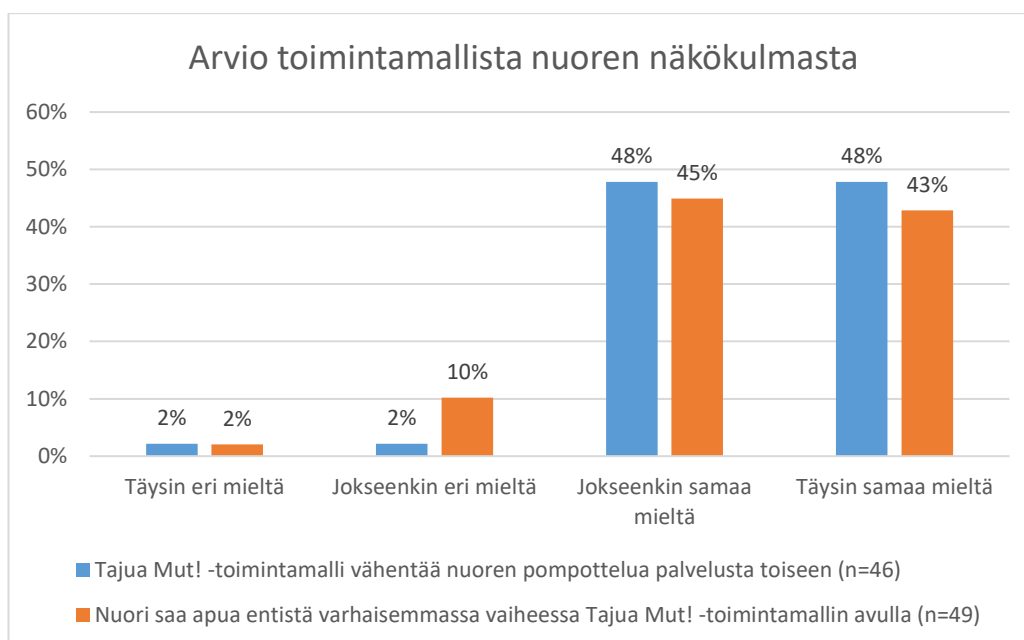
Lähes kaikki vastaajat kokivat työssään huolta nuoresta vähintään kuukausittain, kolmasosa jopa päivittäin ja toinen kolmasosa viikoittain. Puolet vastaajista olivat jokseenkin samaa mieltä, että toimintamalli helpottaa heidän työtään. Täysin samaa mieltä oli noin viidesosa vastaajista. Kolmasosa oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Puolet vastaajista olivat jokseenkin samaa mieltä, että toimintamallin käyttö vähentää päällekkäistä työtä. Neljäsosa oli täysin samaa mieltä ja myös neljäsosa jokseenkin tai täysin eri mieltä.

KUVIO 2. Kokemus Tajua Mut! -toimintamallin vaikutuksesta vastaajien työhön

Toimintamalli nähtiin hyödylliseksi erityisesti nuoren näkökulmasta. Lähes kaikki olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä, että toimintamalli vähentää nuoren pompottelua palvelusta toiseen ja että nuori saa apua entistä varhaisemmassa vaiheessa Tajua Mut! -toimintamallin avulla. Lähes kaikki olivat sitä mieltä, että nuori hyötyy Tajua Mut! -toimintamallin käyttämisestä.

Toimintamalli on minusta hyvä väline. Sisällön toteutus on sitten meistä kaikista nuorten kanssa toimivista kiinni. En ehkä itse näe realistisena tavoitetta että jokaisen asiakkaan kohdalla kerättäisiin jokin verkostopalaveri kokoon, mutta niin ei kai onneksi olekaan aina käynyt. Jos on pieni huoli, niin pienemmät toimet riittävät, ehkä pelkkä etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenotto tms. Sitten isompien huolien kohdalla toki laajemman verkoston mukaan ottaminen.

KUVIO 3. Vastaajien arvio Tajua Mut! -toimintamallin hyödyllisyydestä nuoren näkökulmasta

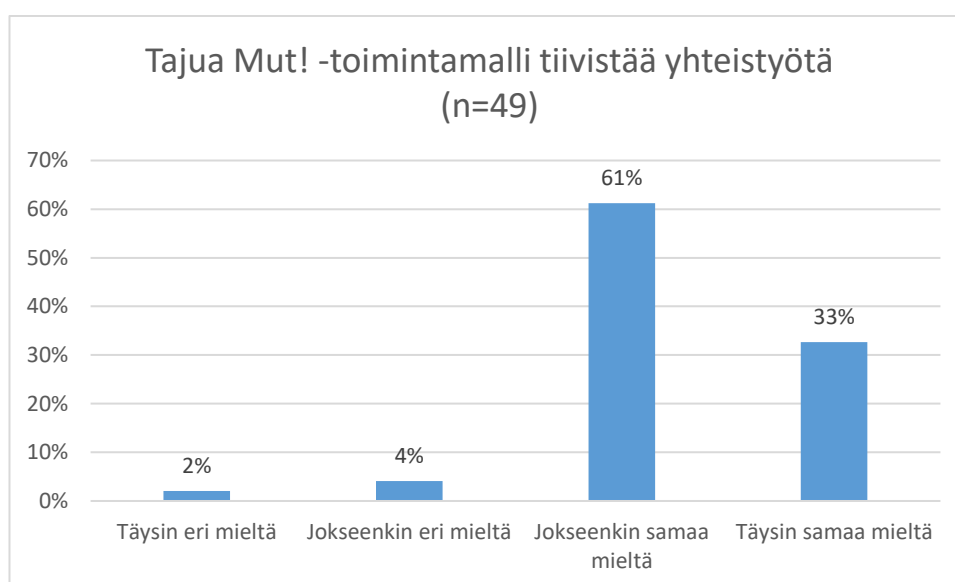
Väittämä ”Käytän mieluummin muita auttamisen keinoja toimintamallin käyttämisen sijaan” aiheutti enemmän hajontaa vastaajien kesken. Yli puolet vastaajista olivat jokseenkin samaa mieltä ja kolmasosa jokseenkin eri mieltä. Vastaajat kuitenkin olivat sitä mieltä, että Tajua Mut! -toimintamallista on hyötyä muiden auttamisen keinojen rinnalla.

5.3 Monialainen yhteistyö Riihimäellä

Vastaajat olivat sitä mieltä, että monialainen yhteistyö toimii kaupungissa hyvin. Noin viidesosa oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Avoimista vastauksista nousi esiin, että nuorten asioita hoidetaan jo useiden toimijoiden kesken. Tieto nuoren tilanteesta ei kuitenkaan aina siirry luontevasti toimijalta toiselle. Osa koki, että yhteistyö on liikaa kiinni henkilöistä niin, että toisten kanssa yhteistyö toimii ja toisten ei. Joidenkin toimijoiden välillä koettiin henkisiä raja-aitoja. Toisaalta yhteistyöhalukkuus koettiin hyväksi, mutta resursseja sen toteuttamiseen kaivattiin lisää. Esiin nousi huomio siitä, että uusia menetelmiä ei kaivata, vaan tarvittaisiin jo olemassa olevien menetelmien parempaa yhdistämistä, esimerkiksi saman ka-

ton alla toimiviksi nuorten palveluiksi. Toisaalta lähes kaikki vastaajat olivat melkein tai täysin samaa mieltä siitä, että nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, on tarpeellista kehittää uusia yhteistyön menetelmiä.

Vastaajat kokivat pääosin Tajua Mut! -toimintamallin tiivistävän yhteistyötä. Toisaalta vastaajia mietitytti, tuleeko toimintamallin hyöty esille vielä näin varhaisessa vaiheessa, kun kaikki toimijat eivät käytä järjestelmää. Toimintamalli nähtiin kokonaisuutena hyvänä välineenä, jonka toteuttamisen sisältö on pitkälti sitä käyttävien ammattilaisten käsissä. Joku vastaaja pohti, että onko tarpeellista jokaisen nuoren kohdalla koota laajaa verkostopalaveria vai olisiko parempi miettiä tämä tapauskohtaisesti. Pienemmässä huoleessa voisi, hänen mukaansa, riittää pienempi puuttuminen, kuten etsivän nuorisotyöntekijän yhteydenotto.

KUVIO 4. Tajua Mut! -toimintamallin koettu vaikutus nuorten kanssa työskentelevien yhteistyöhön

Yhtä mieltä vastaajat olivat myös siitä, että Tajua Mut! -toimintamallin käyttö on tarpeellista nuorten vapaa-ajan ja harrastusten parissa toimivien piirissä. Joku oli jopa sitä mieltä, että toimintamalli sopisi nimenomaan kolmannen sektorin käyttöön, ei viranomaisille. Vastaajat kokivat tarvetta käyttää Tajua Mut! -toimintamallia myös muiden kuin riihimäkeläisten nuorten kohdalla. Vastaajat olivat sitä mieltä, että nuorella tulee olla mahdollisuus pyytää itselleen apua sähköisesti.

Lähes kaikki vastaajat toivoivat, että Tajua Mut! -toimintamalli jäisi pysyvästi riimäkeläisten käyttöön.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Tajua Mut! -toimintamalliin koulutettujen ammattilaisten kokemuksia toimintamallin käytöstä ja hyödyllisyydestä Riihimäellä. Tavoitteena oli pohtia opinnäytetyöprosessin aikana, ja kyselyn tulosten perusteella, onko Tajua Mut! -toimintamalli hyödyllinen työväline lasten ja nuorten varhaisen avunsaannin kannalta ja kuinka sen käyttö vaikuttaa nuorten kanssa työskentelevien moniammatilliseen yhteistyöhön.

Tulokset osoittivat, että Tajua Mut! -toimintamalli nähdään hyödylliseksi erityisesti nuoren avunsaannin näkökulmasta. Vastaajat kokivat, että nuori saa apua entistä varhaisemmassa vaiheessa ja nuoren pompottelu palvelusta toiseen vähenee. Työntekijät kokivat, että toimintamalli jollakin tasolla helpottaa heidän työtään ja auttaa toimimaan entistä monialaisemmin yhteistyössä muiden nuorten kanssa työskentelevien kanssa.

Vaikka toimintamalli koettiin hyödylliseksi nuoren ja työntekijän kannalta, ei toimintamallia juuri käytetty. Vain neljännes vastaajista oli sitä käyttänyt. Vastaajat kokivat, että toimintamallista on hyötyä muiden auttamisen keinojen rinnalla. Silti he myönsivät käyttävänsä usein muuta auttamisen keinoa itse. Jos nuori oli jo palveluiden piirissä tai löytyi muu kanava ohjata nuoria eteenpäin, ei toimintamallia käytetty. Toimintamalli nähtiin lähinnä hyvänä lisänä entisiin toimintatapoihin.

Tulokset olivat myös Tajua Mut! -hanketyöryhmän näkökulmasta odotettavia, koska toimintamallin käyttöaste oli vuoden kokeilun jäljiltä vielä suhteellisen matala. Toisaalta tulokset osoittivat, että toimintamalli koetaan hyödyllisenä sekä monialalaisen yhteistyön että nuoren varhaisen avunsaannin näkökulmasta. Riihimäen kaupunki päätti ottaa Tajua Mut! -toimintamallin pysyvään käyttöön kaupungissa hankkeen päätyttyä kesäkuussa 2017.

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimukselta odotetaan eettisyyttä. Aihe tulee valita niin, että siitä on yhteiskunnalle hyötyä ja se on eettisesti oikein ja totta. Tutkimuksessa huomioidaan lähdekritiikki ja tulosten analysoinnissa tärkeää on rehellisyys niin, että tuloksista nousevat asiat painavat enemmän kuin tutkijan tai ympäristön odotukset tulosten suhteen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.) Tutkimukseni lähtökohta on eettinen, sillä uudenlaisen toimintamallin käyttäjäkokemusten mittaaminen on hyödyllistä yhteiskunnalle.

Tutkijalta toivotaan mahdollisimman suurta objektiivisuutta aiheeseen (Paavilainen 2014, 28). Siksi tutkimusta tehdessä pyrin refleктоimaan omia mielipiteitäni ja motiivejani tutkittavaan aiheeseen ja pyrin olemaan avoin kaikille tuloksille. Objektiivisuutta mietin erityisesti kysymysten asettelussa, että ne eivät olleet johdattelevia, sekä aineiston analysoinnissa, että en tulkinnut aineistoa projektin kannalta suotuisasti.

Tutkijan eettisyyttä on myös, että ottaa huomioon tutkittavana olevien henkilöiden kohtelun. Tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista, osallistumisen saa halutessaan keskeyttää, tutkimushenkilöitä kohdellaan asiallisesti ja heille kerrotaan tutkimuksen tarkoitus yleisellä tasolla. (Paavilainen 2014, 29.) Eettisesti hyvin tärkeä asia on kerätyn tiedon ehdoton luottamuksellisuus. (Paavilainen 2014, 31.) Kyselyssäni tämä huomioitiin jo tiedonkeruuvaiheessa, kun tutkimushenkilöiltä ei kerätty muita yksilöintitietoja kuin yksikkö, jossa hän työskentelee. Tätäkään tietoa ei yhdistetty yksilötason vastauksiin, joten kenelläkään ei ole mahdollisuutta saada tietoonsa mistä mikäkin vastaus on peräisin ja ketkä yksilöt tutkimukseen osallistuivat. Kyselytutkimuksen kaikki vastaukset hävitetään, kun ne on käsitelty ja analysoitu esitettävään muotoon, sekä julkaistu opinnäytetyönä. Tutkimukseen haettiin lupa Riihimäen kaupungilta ja sitouduin tutkijana siihen, että aineisto ei joudu muuhun tarkoitukseen.

Koska tein kyselyn, joka lähetetään koko kohderyhmälle, eli kaikille Tajua Mut! -toimintamalliin koulutetuille henkilöille Riihimäellä, niin tutkimus on kokonaistutki-

mus, jonka tuloksia ei ole tarkoitus yleistää laajempaa joukkoa koskevaksi (Karjalainen 2010, 30). Vastaaminen kyselyyn kuitenkin perustuu vapaaehtoisuuteen. Coolicanin (2014, 43–44) mukaan vapaaehtoisuuteen perustuvassa otannassa on riski, että vastaajat edustavat vain tietyntyypistä kohderyhmää. Siksi tuloksia tarkastellessa pitää huomioida, että mikään tietynlainen alaryhmä ei ole yli- tai aliedustettuna. Tutkimus lähetettiin useilla eri aloilla työskenteleville, mutta vastaajista 36 % olivat opettajia. Tämä on huomioitava tutkimustuloksia tarkastellessa, sillä opettajan suhde nuoreen on erilainen kuin esimerkiksi kolmannen sektorin työntekijöiden tai esimerkiksi TE-toimiston virkailijan tai kirjaston työntekijän. Tuloksia ei voida täten yleistää koskemaan kaikkia Tajua Mut! -toimintamallin käyttöön koulutettuja Riihimäellä.

Kyselytutkimuksen haasteena voidaan yleisesti pitää sitä, että kyselyllä ei voida mitata vastaajien motivoitumista ja sitoutumista vastamaan huolellisesti ja rehellisesti. Toisaalta ei voida tietää kuinka vastaajat ovat perehtyneet kysyttävään aihealueeseen. Lisäksi on vaikea tietää, kuinka osuvia väittämät ja kysymykset vastausvaihtoehtoineen ovat vastaajan näkökulmasta. Voi siis olla, että tutkija esittää vääriä kysymyksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 195.)

Tutkimuksessa ei voitu mitata eroa siihen, että kyseistä toimintamallia ei olisi ollut käytettävissä ja mikä olisi ammattilaisten kokemus ja nuorten avunsaanti siinä tapauksessa. Tutkimus nojaa ainoastaan ammattilaisten kokemuksiin toimintamallin käytöstä ja sisältää riskin, että tuloksiin vaikuttaa esimerkiksi uuden toimintamallin opetteluun tuoma stressi ja ylimääräinen työmäärä tai muutosvastarinta, kun toimintamallin käyttöönotto on niin tuore. Toisaalta vastaajat saattavat kuvata vastauksissa sitä, mitä toimintamallilta odotetaan tulevaisuudessa, eivätkä pohdi ainoastaan tämän hetkistä tilannetta ja omaa kokemusta. On myös mahdollista, että vastaajat, jotka eivät ole toimintamallia käyttäneet, vastaavat sen perusteella mitä muistavat käyttökoulutuksessa kuulleensa toimintamallin toivotuita hyödyistä ja vastaavat mitä olettavat tutkijan haluavan kuulla.

Kun toteutin kyselyn, Tajua Mut! -toimintamalli oli ollut Riihimäellä käytössä pilot-tihankkeena vuoden. Kaikki kyselyn vastaajat olivat osallistuneet toimintamallin

koulutukseen, jossa käytiin läpi kuinka toimintamallia ja tietojärjestelmää käytetään ja minkälaisiin huoliin toimintamallin avulla voitaisiin puuttua. Käyttäjillä oli siis olemassa tieto, että toimintamallin tavoitteena on parantaa moniammatillista yhteistyötä ja olla varhaisen puuttumisen väline, kun työntekijä huolestuu nuoresta. On mahdollista, että vastaajat vastasivat osin sen perusteella mitä tiesivät toimintamallin tavoitellun hyödyllisyyden olevan sen sijaan, että olisivat pohjanneet vastaukset ainoastaan omiin kokemuksiinsa. Ottaen huomioon, että useilla vastaajilla ei ollut vielä kokemusta toimintamallin käytöstä.

Toisaalta toimintamalli oli kyselyn aikaan kunnassa tuore ja vasta pilotoivana hankkeena. Kuten osa vastaajista kertoi, heitä huolestutti toimintamallin pysyvyys kunnassa ja toisaalta he kaipasivat lisää näyttöä sen käytännön toimivuudesta, ennen kuin haluaisivat sitä käyttää. Olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen paikka tutkia miltä tilanne kaupungissa näyttää muutaman vuoden päästä, kun toimintamalli on pysyvässä käytössä ja sen käytöstä on jo enemmän kokemusta.

6.2 Johtopäätökset

Toimintamallin käyttö koettiin pääosin helpoksi. Luvan kysymistä nuorelta, ja tarvittaessa huoltajalta, ei koettu vaikeaksi tai esteeksi toimintamallin käytölle. Kyselyyn vastanneista 15 oli käyttänyt toimintamallia, mutta käyttöön liittyviä mielipiteitä kysyttiin kaikilta 61 vastaajilta. Toimintamallin käytön haasteeksi koettiin esimerkiksi se, että sitä ei voida käyttää, mikäli nuoreen ei saada yhteyttä luvan kysymiseksi.

Kyselyn vastaajista 36 % oli opettajia, joten kyselyssä painottuu selvästi opettajien näkemys Tajua Mut! -toimintamallin käyttöön. Vastauksissa toistuva ajatus siitä, että nuorten kanssa toimivilla on jo olemassa keino ohjata nuori eteenpäin, liittyyneen vahvasti kouluissa toimivaan oppilashuoltoon, kuten koulukuraattorin, opinto-ohjaajan ja terveydenhoitajan kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tämä yhteistyö koulun sisällä toimivana on varmasti hedelmällistä, mutta näkisin tarpeellisenä tutkia tarkemmin esimerkiksi koulukuraattorin työnkuvan laajuutta, sisältöä

ja resursseja. Jäin pohtimaan myös onko etsivän nuorisotyön rooli koulun työntekijöille kuinka tuttu ja minkälainen yhteistyö ja työnjako nuorisotyön ja koulun oppilashuollon välillä on ja voisi olla. Lisäksi huoli nuoresta ei nouse aina koulu-ympäristössä, vaan muussa elinpiirissä, ja myös tällöin on oltava keino puuttua nuoren haasteisiin ajoissa ja yhdenmukaisesti.

Vastaajat kokivat huolta nuoresta työssään vähintään kuukausittain, mutta useimmiten jopa viikoittain tai päivittäin. Tämä on mielestäni tutkimuksessa huomionarvoinen asia, sillä se osoittaa, että nuorista ollaan huolissaan ja eri aloilla työskentelevät ammattilaiset tarvitsevat yhtenäisiä keinoja ilmoittaa huoli nuoresta eteenpäin. Tämä on myös nuorten näkökulmasta tärkeää, jotta jokaisen huoli tulee samanarvoisesti nähdyksi ja ohjatuksi eteenpäin oikean tuen piiriin. Toisaalta nuorten parissa työskennellessä väistämättä törmää huolenaiheita herättäviin asioihin. Tutkijana olisin enemmänkin huolissani, mikäli nuorten kanssa työskentelevät ilmoittaisivat, että eivät koe työssään koskaan huolta yhdestäkään nuoresta.

Tulosten perusteella toimintamallia käytettiin toivottua myöhemmässä huolen vaiheessa. Tajua Mut! -toimintamallin tavoitteena on tuoda työkaluja nimenomaan varhaisen vaiheen auttamiseen yhteistyöllä, vastuun siirtämisen kulttuurin sijaan (Ervamaa ym. 2014, 61). Tutkimuksen mukaan toimintamallia käyttäneet olivat ilmoittaneet nuoren tiedot järjestelmään kun huoli nuoresta oli vaihteleva tai jo kasvava tai suuri. Ketola (2017) on tehnyt ammattikorkeakoulun opinnäytetyöksi oppaan (2016) huolen puheeksi ottamisesta nuorten parissa toimiville Riihimäellä. Opa linkittyy Tajua Mut! -toimintamallin käyttöönottoon kaupungissa. Opaassa (Ketola 2016, 2) korostetaan, että huoli on tärkeää ottaa puheeksi varhain, kun on olemassa vielä enemmän keinoja ja mahdollisuuksia puuttua tilanteeseen. Toivottavaa on, että Tajua Mut! -toimintamalli tuo mukaan toimintatavan muutosta niin, että huoleen puututaan jatkossa entistä varhaisemmassa vaiheessa.

Tutkimustulosten perusteella Tajua Mut! -toimintamalli koettiin hyödylliseksi sekä työntekijöiden oman työn että nuoren varhaisen avunsaannin näkökulmasta. Nuoren katsottiin saavan apua entistä aikaisemmin, sekä vastaajat kokivat että

nuoren pompottelu palvelusta toiseen vähenee toimintamallin avulla. Vastaajat kokivat myös, että toimintamalli jossain määrin helpottaa heidän työtään ja vähentää päällekkäistä työtä. Vastaajat kuitenkin kertoivat käyttävänsä mieluummin muuta auttamisen keinoa itse. Tajua Mut! -toimintamalli nähtiin hyödyllisenä muiden auttamisen keinojen rinnalla.

Tutkimustulosten mukaan Tajua Mut! -toimintamalli nähtiin siis hyödyllisenä, mutta sitä ei juurikaan käytetty. Yleisin syy sille, että toimintamallia ei ollut käytetty, oli että vastaajilla oli olemassa jo muu keino auttaa nuorta. Toimintamallia käytettiin toivottua vähemmän ja osaltaan lienee kysymys siitä, että toimintamalli ei vielä ole juurtunut osaksi toimintakäytäntöjä. Toisaalta se, että koettiin olevan olemassa keinoja auttaa nuorta, on pelkästään positiivinen. Tajua Mut! -toimintamallin tarkoituksena ei olekaan korvata olemassa olevia auttamisen ja yhteistyön tapoja, vaan täydentää ja tukea niitä (Ervamaa ym. 2014, 18). On mielenkiintoista nähdä, tuleeko toimintamallin käyttöasteeseen vaikuttamaan se, että se on nyt valittu kaupungissa pysyväksi työkaluksi.

Myös Hästbackan (2016, 27) mukaan toimintamallin vahvuus on siinä, kun työntekijä huolestuu nuoresta, hänen ei tarvitse tuntea koko palvelujärjestelmää ohjatakseen nuoren avun piiriin. Tajua Mut! -toimintamallin kautta ilmoittaessaan työntekijä tietää nuoren saavan apua ammattilaisilta, joilla on laaja käsitys ja kokemus siitä, kuinka nuorta voidaan auttaa.

Kaupungissa toimivan monialaisen yhteistyön kannalta Tajua Mut! -toimintamalli nähtiin pääosin hyvänä, joskin vastaajat kokivat monialaisen yhteistyön toimivan kaupungissa jo suhteellisen hyvin. Avoimista vastauksista nousi esille toive nuorten palveluiden uudelleen organisoimisesta, esimerkiksi saman katon alla toimivista palveluista. Tajua Mut! -toimintamallin monialainen yhteistyö perustuu nuorisolain kohtaan etsivästä nuorisotyöstä (L 1285/2016, 11§), jonka mukaan nuoren suostumuksella hänen yhteystietonsa voidaan luovuttaa etsivälle nuorisotyöntekijälle. Tämä antaa mahdollisuuden juuri etsivälle nuorisotyöntekijälle kordinoida ilmoituksia ja koota kasaan verkostoa nuoren hyväksi. Toimintamallin toiminnan takaamiseksi on huolehdittava, että etsivässä nuorisotyössä on riittävästi resursseja tehokkaaseen työskentelyyn ja että kunnan palvelutarjonta on riittävä.

Tarjolla tulee olla riittävästi ennaltaehkäiseviä ja nuorten tarpeita vastaavia palveluita, joihin nuori voidaan tarvittaessa ohjata (Hästbacka 2016,17, 19).

Kyselyyn vastanneet kokivat tarvetta käyttää Tajua Mut! -toimintamallia myös muiden kuin riihimäkeläisten nuorten kohdalla. Tämä tarkoittanee, että yhden kunnan sisälle rajattu toimintamalli koetaan riittämättömänä. Tutkimustulokset puhuvat vahvasti varhaisen puuttumisen ja moniammatillisen yhteistyön puolesta ja siksi näen Tajua Mut! -toimintamallin olevan ajassa kiinni oleva pyrkimys toimia välineenä tähän myös kansallisella tasolla. Toimintamallia jatkuvasti kehitetään ja tällä hetkellä esimerkiksi Espoossa nuori voi jo itse ilmoittautua yhteistyöhön verkon kautta. Tutkimuksessa nousi esille myös toive, että toimintamallin käyttöä voitaisiin laajentaa erityisesti kolmannen sektorin käyttöön. Tässä olisikin jatkokehittämisen paikka, sillä esimerkiksi nuorten harrastusten parissa on varmasti paljon hiljaista tietoa nuorten tilanteesta, mutta työkaluja tai tietoa huolen eteenpäin viemiseksi ei vielä ole.

Tutkimuksen tekeminen oli minulle vuoden mittainen matka, jota syvensi pitkä työharjoittelu Riihimäen kaupungilla, tutustuen Tajua Mut! -hankkeeseen ja etsivään nuorisotyöhön. Pääsin osallistumaan myös Tajua Mut! -toimintamallin kansalliseen kehittämiseen. Lisäksi tutustuin kaupungissa tehtävään muuhun nuorisotyöhön, kuten erityisnuorisotyöhön, perusnuorisotyöhön nuorisotilalla, koulukuraattorin työhön, koulukummityöhön ja nuorten pajatoimintaan. Tämä auttoi hahmottamaan kokonaiskuvaa kaupungissa tehtävästä nuorisotyöstä ja siitä, minkälaisiin palveluihin nuoria ohjataan.

Kyselytutkimuksen tekeminen oli mielenkiintoista. Huomasin, että kysymyspatteriston huolellinen suunnittelu on haastava ja tärkeä vaihe kyselyn onnistumisen ja tulosten luotettavuuden kannalta. Onneksi sain kysymysten suunnitteluun paljon apua Tajua Mut! -hanketiimiltä ja koulusta. Lisäksi kysymyspatteristoa kommentoivat testikyselyyn vastanneet ja hankkeen yhteistyöverkosto kaupungissa.

Koostin tuloksista esityksen ja sen esitteli Riihimäen kaupungille Tajua Mut! -hankkeen projektipäällikkö Ville Saloranta. Esitys myös julkaistiin Riihimäen kaupungin internetsivuilla, joten saimme tulokset myös julkisesti nähtäville. Sain läpi

tutkimuksen paljon tukea sen tekemiseen Tajua Mut! -hankkeen työryhmältä, joten en joutunut missään vaiheessa pohtimaan pulmia yksin.

Työstin tutkimuksesta julkaistavaksi artikkelin, mutta koska en löytänyt riittävän nopeasti julkaisukanavaa sille, päädyin kirjoittamaan opinnäytetyökseni tämän raportin. Lisäksi sain julkaistua lyhyen lehtijutun tutkimuksesta Jyty-liiton jäsenlehteen. Oli mukavaa saada julkaistuksi edes pieni lehtijuttu, sillä olin tehnyt kovan työn työstäessäni artikkelia. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tekeminen oli minulle opettavainen matka tämän päivän nuorisotyöhön ja Tajua Mut! -toimintamalliin.

LÄHTEET

- Coolican, H. (2014). *Research methods and statistics in psychology*. London; New York: Psychology Press.
- Eduskunta. Nuorisotakuu. Saatavilla 1.10.2017 https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/nuorisotakuu.aspx
- Ervamaa, S., Haahkola, K., Illi, M., Markkola, A., Tukiainen, H., Suomalainen, K. (2014). *Tajua mut! -toimintamalli lasten ja nuorten tukena : Kyllä mua saa auttaa! : Ketään ei jätetä!* Helsinki: Sitra. Saatavilla <https://media.sitra.fi/2017/02/27174651/Selvityksia83-2.pdf>
- Espoon kaupunki. Tajua Mut! Saatavilla 19.10.2017 http://www.espoo.fi/fi-FI/Asioi_verkossa/Nuoriso/Tajua_mut
- Harkko, J., Lehikoinen, T., Lehto, S., & Ala-Kauhaluoma, M. (2016). *Onko osa nuorista vaarassa syrjäytyä pysyvästi?: Nuorten syrjäytymisriskit ja aikuisuuteen siirtymistä tukeva palvelujärjestelmä*. (Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 144). Helsinki: Kela. Saatavilla <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/170035/Tutkimuksia144.pdf?sequence=4>
- Hellström, M. (2015). *Tajua mut! -toimintamallin opit Espoosta : Olisi surku jos se otettaisiin pois*. Helsinki: Sitra.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p. ed.). Helsinki: Tammi.
- Hästbacka, N. (2016). *Tajua mut! -toimintamallin opit Keravalta : Kysytään, "mitä sulle kuuluu?", mut mitä sen jälkeen?*. Helsinki: Sitra.
- Junttila-Vitikka, P., Junttila-Vitikka, P., & Ronkainen, J. (2015). *Tajua mut! -toimintamallin opit Mikkelistä : Systemi avaruudesta?*. Helsinki: Sitra.
- Kalliomaa, J. (2015). *Nuorten ohjaus- ja palveluverkostot 2015 sekä nuorisotakuu*. Raportti Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella toimivista nuorten monialaisista ohjaus- ja palveluverkostoista. Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 42/201. Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Opetus- ja kulttuuritoimi.

- Keravan kaupunki 2017. Keravan kaupunki edelläkävijä – keravalainen nuorisotyö esillä Eduskunnassa. Saatavilla 19.10.2017 <https://www.kerava.fi/ajankohtaista/uutiset/keravan-kaupunki-edell%C3%A4k%C3%A4vij%C3%A4-%E2%80%93keravalainen-nuorisoty%C3%B6-esill%C3%A4-eduskunnassa>
- Ketola, H. (2016). Opas. Huolen puheeksiotto. Saatavilla 4.11.2017 <http://docplayer.fi/26892626-Hameen-ammattikorkeakolun-opin-naytetyo-huolen-puheeksiotto-opas-henriikka-ketola-syksy-2016.html>
- Ketola, H. (2017). *Tajua mut! Uuden toimintamallin käyttöönotto Riihimäellä – Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä* : Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten (2010). (5. uud. laitos ed.). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Koste, A. (toim.) (2016). *Nuorista Suomessa 2016. Tietoa nuorista, heidän elinoloistaan sekä nuorisotyöstä*. (Tutkimuskooste). Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Saatavilla <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/5195/>
- L 1285/2016. Nuorisolaki. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Mattila-Holappa, P., Joensuu, M., Ahola, K., Vahtera, J., & Virtanen, M. (2016). Attachment to employment and education before work disability pension due to a mental disorder among young adults. *BMC Psychiatry*, 16, 1-12. doi:10.1186/s12888-016-0854-1
- Membride, H. (2016). Mental health: Early intervention and prevention in children and young people. *British Journal of Nursing*, 25 (10), 552-557.
- Mundy-McPherson, S., Fouché, C., & Elliot, K. (2012). If only 'a rose by any other name would smell as sweet': A systematic review on the impact of youth work for young people. *Child & Youth Care Forum*, 41(2), 213-228. doi:10.1007/s10566-011-9169-z
- Nuorisotakuu ry. Historia. Saatavilla 1.10.2017 https://nuorisotakuu.eu/historia/Opas_huolen_puheeksiotosta (Opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu, Hoitotyön koulutusohjelma). Saatavilla 4.11.2017

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122222/tajua%20mut.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). *Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2017–2019*. Luonnos. Saatavilla 1.10.2017

<http://minedu.fi/documents/1410845/4526059/VANUPO+LUONNOS+20170529/4386ad9d-da91-4178-9172-a0f2080c4092>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoasioihin liittyvät linjaukset ja kehittäminen. Saatavilla 1.10.2017 <http://minedu.fi/nuoriso/linjaukset>

Paavilainen, P. (2014). *Psykologian tutkimustyöopas* (2. p. ed.). Helsinki: Edita.

Pärnä, K. (2012). *Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina :*

lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet (Väitöskirja, Turun yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos).

Riihimäen kaupunki. Tajua Mut! – Autetaan ajoissa. Saatavilla 19.10.2017

<http://www.riihimaki.fi/palvelut/kulttuuri-ja-vapaa-aika/nuoret/tajua-mut/>

Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E. & Gissler, M. (2016). *Suomi nuorten kasvu ympäristönä : 25 vuoden seuranta vuonna 1987 suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130947/RAP2016_009_verkko.pdf?sequence=3

Tajua Mut! (2017). *Tajua Mut! lyhyesti*. Saatavilla 19.10.2017 <https://www.tajuamut.fi/>

Uusoksa, V. (2014). *Nuoren osallisuus*. Teoksessa Ervamaa, S., Haahkola, K., Illi, M., Markkola, A., Tukiainen, H., Suomalainen, K. (2014). *Tajua mut! -toimintamalli lasten ja nuorten tukena : Kyllä mua saa auttaa! : Ketään ei jätetä!* (s.28). Helsinki: Sitra. Saatavilla <https://media.sitra.fi/2017/02/27174651/Selvityksia83-2.pdf>

LIITE1: SAATEKIRJE

Hei!

Tajua Mut! -toimintamallia on pilotoitu Riihimäellä noin vuoden ajan. Tajua Mut! -hanke teettää kyselyn toimintamallin hyödyllisyydestä ja käytöstä. Kyselyn toteuttaa Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Neea Salonen. Vastamalla autat meitä kehittämään toimintamallia edelleen.

Kysely lähetetään riihimäkeläisille koulutetuille. Tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä niistä ole erotettavissa yksittäisten vastaajien vastauksia missään tutkimuksen vaiheessa. Kyselyn vastaamiseen menee noin 10 minuuttia. Kunkin kysymyksen jälkeen on mahdollista halutessaan antaa myös avointa palautetta. Arvostamme jokaista vastausta!

Tuloksista tehdään kooste Riihimäen kaupungille ja muille yhteistyökumppaneille. Kyselyn toteuttava opiskelija raportoi tulokset opinnäytetyössään. Tulosten yhteenveto julkaistaan myös verkkosivuilla osoitteessa www.riihimaki.fi/tajuaмут.

Kaikki kyselyyn vastanneet osallistuvat Tiketti-lahjakortin (arvo 75 euroa) arvontaan. Lahjakortilla voit hankkia lippuja musiikki-, kulttuuri- ja urheilutapahtumiin. Jos haluat osallistua arvontaan, anna yhteystietosi kyselyn lopuksi. Yhteystiedot kerätään kyselystä erillisenä, joten ne eivät yhdisty jättämiisi vastauksiin.

Lisätietoa kyselystä ja sen toteuttamisesta: neea.salonen@riihimaki.fi.

Vastaathan tähän kyselyyn 10.2.2017 mennessä. Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin,

Neea Salonen

opiskelija

Diakonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 2: KYSYMYSPATTERISTO

1. Työyksikkö
2. Monialaisen yhteistyön tilanne Riihimäellä
 - Monialainen yhteistyö toimii hyvin Riihimäellä
 - Tieto nuoren tilanteesta siirtyy hyvin toimijalta toiselle
 - On tarpeellista kehittää uusia yhteistyön menetelmiä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi
3. Avoin palaute
4. Kuinka usein koet työssäsi huolta yhdestä tai useammasta nuoresta
 - Päivittäin, Viikoittain, Kuukausittain, Harvemmin
5. Tajua Mut! -toimintamallin tuntemus
 - Tiedän, milloin Tajua Mut! -toimintamallia voi käyttää nuoren auttamiseksi
 - Osaan ottaa huolen puheeksi
 - Tajua Mut! -toimintamallista kertominen nuorelle on helppoa
 - Luvan kysyminen nuorelta Tajua Mut! -toimintamallin käyttämiseksi on helppoa
 - Yhteydenotto alaikäisen nuoren vanhempiin on helppoa
6. Avoin palaute
7. Arvioni Tajua Mut! -toimintamallista oman työn näkökulmasta
 - Tajua Mut! toimintamalli helpottaa työtäni
 - Tajua Mut! -toimintamalli vähentää päällekkäistä työtä
 - Käytän mieluummin muita auttamisen keinoja Tajua Mut! -toimintamallin käytön sijaan
 - Minua on pyydetty Tajua Mut! -toimintamallin kautta yhteistyöhön
 - Minulla olisi ollut tarve käyttää Tajua Mut! -toimintamallia myös muiden kuin riihimäkeläisten nuorten kohdalla
8. Avoin palaute
9. Arvioni Tajua Mut! -toimintamallista palveluiden näkökulmasta
 - Tajua Mut! -toimintamallista on hyötyä muiden auttamisen keinojen rinnalla
 - Tajua Mut! -toimintamalli tiivistää yhteistyötä
 - Haluaisin, että Tajua Mut! -toimintamalli jäisi pysyvästi riihimäkeläisten käyttöön
 - Tajua Mut! -toimintamallin käyttö on tarpeellista myös nuorten vapaa-ajan ja harrastusten parissa toimivien piirissä
10. Avoin palaute
11. Arvioni Tajua Mut! -toimintamallista nuoren näkökulmasta
 - Nuori hyötyy Tajua Mut! -toimintamallin käyttämisestä
 - Nuori saa apua entistä varhaisemmassa vaiheessa Tajua Mut! -toimintamallin avulla
 - Tajua Mut! -toimintamalli vähentää nuoren pompottelua palvelusta toiseen
 - Nuorella tulisi olla mahdollisuus pyytää itselleen apua sähköisesti
12. Avoin palaute
13. Oletko käyttänyt Tajua Mut! -toimintamallia?
 - Kyllä
 14. Tajua Mut! -toimintamallin käyttökokemukset
 - Käytin Tajua Mut! -toimintamallia, koska halusin jakaa huoleni heti
 - Käytin Tajua Mut! -toimintamallia, koska halusin nuorelle apua
 - Käytin Tajua Mut! -toimintamallia, koska halusin ilmoittautua mukaan yhteistyöhön
 15. Huolen suuruus toimintamallia käyttäessäni oli
 - Pieni huoli, Kasvava huoli, Suuri huoli, Vaihteleva
 16. Jos olet käyttänyt toimintamallia useammin kuin kerran, voit kertoa tarkemmin huolen asteista eri tapauksissa. Avoin kenttä
 17. Nuori sai tarvitsemansa avun Tajua Mut! -toimintamallin kautta
 - Kyllä, Ei, En tiedä
 - En
 18. En ole käyttänyt Tajua Mut! -toimintamallia koska
 - Minulla ei ole ollut huolta nuoresta
 - Huolen puheeksi ottaminen nuoren kanssa on vaikeaa
 - En osaa kertoa toimintamallista nuorelle
 - Yhteydenotto alaikäisen vanhempiin on hankalaa
 - En koe Tajua Mut! -toimintamallia hyödylliseksi
 - Käytän mieluummin muita keinoja auttaa nuorta
 - En osaa käyttää tietojärjestelmää tai olen unohtanut salasanan
 - En luota tietojärjestelmän tietoturvaan

- Muu, mikä? Avoin kenttä

19. Tietojärjestelmä

- Tietojärjestelmän käyttö on helppoa
- Luotan järjestelmän tietoturvallisuuteen
- Kaipaisin lisäkoulutusta tietojärjestelmään

20. Avoin palaute

21. Lopuksi voit halutessasi antaa avointa palautetta toimintamallista ja kehittämis ehdotuksia. Kiitos vastauksista!

VARHAISTA TUKEA NUORILLE TAJUA MUT! -TOIMINTAMALLIN AVULLA

Riihimäen kaupungissa lasten ja nuorten kanssa toimivat ammattilaiset pitävät mallia hyvänä välineenä muiden keinojen rinnalla

Tajua Mut! -toimintamalli on kehitetty tukemaan varhaisen vaiheen moniammatillista yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenneltäessä. Toteutin opinnäytetyönä tutkimuksen, jonka tavoitteena oli kartoittaa Tajua Mut! -toimintamallin käyttöön koulutettujen kokemuksia mallin toimivuudesta ja hyödyllisyydestä.

Tajua Mut! -toimintamallissa eri aloilla toimivat, nuoria työssään kohtaavat ammattilaiset voivat nuoresta huolestuessaan ilmoittaa hänen tiedot tietojärjestelmään. Etsivä nuorisotyö koordinoi ilmoituksia, sillä heillä on lakiin perustuva oikeus vastaanottaa tietoja nuoresta eri viranomaisilta (Nuorisolaki 2016, 11–12§). Tajua Mut! -toimintamalli on tällä hetkellä käytössä Espoossa, Keravalla, Mikkelissä, Riihimäellä ja Tuusulassa.

Toimivuutta ja hyödyllisyyttä selvitettiin kyselyllä, johon vastasi 61 ammattilaista. Toimintamalli koettiin vähentävän työntekijöiden päällekkäistä työtä sekä tiivistävän monialaista yhteistyötä. Nuoren koettiin saavan apua entistä varhaisemmassa vaiheessa, ilman turhaa palvelusta toiseen pompottelua. Ammattilaiset pitivät toimintamallia hyvänä välineenä muiden auttamisen keinojen rinnalla. Mallin käyttöaste oli kuitenkin vähäinen sen positiivisista tuloksista huolimatta. Käytön vähäisyyden syyksi todettiin se, että nuori on jo palveluiden piirissä tai vastaajilla oli muu kanava ohjata nuori eteenpäin. Toimintamallin toivottiin kuitenkin jäävän kaupungissa pysyvään käyttöön.

Suurin osa vastaajista ilmoitti kokevansa huolta nuoresta vähintään viikoittain, usein jopa päivittäin. On siis selvästi tärkeää, että saatavilla on kanava, jonka avulla huoleen voidaan puuttua ajoissa. Selvitystyön perusteella mallin käyttöönotto laajemminkin edesauttaisi huoleen puuttamista, sillä nuoret liikkuvat yli kuntarajojen esimerkiksi kouluissa ja harrastuksissa.

Kirjoittaja: Neea Salonen, sosionomiopiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu